

Administrative Procedure Act B.E. 2539

Chardsumon Prutipinyo*

Department of Public Health Administration, Faculty of Public Health, Mahidol University

email: chardsumon.pru@mahidol.ac.th

Interesting Laws

Abstract

OPEN ACCESS

Citation: Prutipinyo, C. (2024). Administrative Procedure Act B.E. 2539. *Public Health Policy and Laws Journal*, 10(3), 679–696. retrieved from https://so05.tci-thaijo.org/index.php/journal_law/article/view/278253

The Administrative Procedure Act deals with the control and administration of government activities, including the fact that government agencies must act in accordance with laws and regulations in a fair and just manner, especially in terms of the performance of duties by government officials in providing services to the public, or decisions-making which affect the rights of the citizens. It also deals with the examination of the legality of government agencies' actions, such as: 1) Administrative orders related to health, public health, and environmental laws, which often consider the impacts of various activities on the public and the environment, so that government agencies can protect the public and maintain environmental balance. Litigation in the Administrative Court regarding these orders is often based on disagreement with the actions of the government agencies, claiming that such actions exceed the scope, or are unfair according to the legal process. 2) Litigation regarding licensing: the refusal of government agencies to issue licenses upon request. 3) Discrimination cases: Litigation that government officials discriminate, or act unfairly toward individuals or groups. 4) Violation of public rights. According to the Administrative Procedure Act, actions or orders by government agencies, or officials, violate the fundamental rights of the citizen, especially in the areas of health, public health, and the environment, such as refusing to provide medical services, allowing uncontrolled pollution, or unfairly restricting the use of public areas. Affected citizen can file a lawsuit in the Administrative Court to seek justice in accordance with the relevant legal processes.

Keywords: Administrative Procedure Law; Administrative Order Cases; Discrimination Cases; Licensing Cases; Violation of Citizen's Rights Cases

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

จักร์สุนน พฤทธิปัญญา

ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

email: chardsumon.pru@mahidol.ac.th

กฎหมายที่น่าสนใจ

บทคัดย่อ

กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเกี่ยวข้องกับการควบคุมและบริหารกิจกรรมของรัฐรวมถึงการที่หน่วยงานของรัฐต้องดำเนินการตามกฎหมายและข้อบังคับต่างๆอย่างถูกต้องและเป็นธรรม โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในการให้บริการแก่ประชาชนหรือการตัดสินใจในเรื่องที่กระทบสิทธิของประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ อาทิ 1) คดีออกคำสั่งทางปกครองที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสุขภาพ, สาธารณสุข, และสิ่งแวดล้อมมักจะมีการพิจารณาผลกระทบจากกิจกรรมต่าง ๆ ต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐสามารถคุ้มครองสาธารณะและรักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อม การฟ้องคดีในศาลปกครองเกี่ยวกับคำสั่งเหล่านี้มีพื้นฐานจากการไม่เห็นด้วยกับการดำเนินการของหน่วยงานรัฐ โดยอ้างว่าการกระทำดังกล่าวเกินขอบเขต หรือไม่เป็นธรรม ตามกระบวนการที่กำหนดในกฎหมาย 2) คดีการให้ใบอนุญาต การฟ้องคดีเกี่ยวกับการที่หน่วยงานภาครัฐไม่อนุมัติใบอนุญาตตามคำขอ 3) คดีการเลือกปฏิบัติ การฟ้องคดีว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเลือกปฏิบัติหรือกระทำการไม่เป็นธรรมต่อตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคล 4) คดีละเมิดสิทธิของประชาชน ตามกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเกิดขึ้นเมื่อการกระทำหรือคำสั่งจากหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเมิดสิทธิพื้นฐานของประชาชน โดยเฉพาะในด้านสุขภาพ สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม เช่น การปฏิเสธการให้บริการทางการแพทย์ การปล่อยให้เกิดมลพิษโดยไม่ควบคุม หรือการจำกัดการใช้พื้นที่สาธารณะที่ไม่เป็นธรรม ประชาชนที่ได้รับผลกระทบสามารถฟ้องร้องในศาลปกครองเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมตามกระบวนการกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง; คดีออกคำสั่งทางปกครอง; คดีการเลือกปฏิบัติ; คดีการให้ใบอนุญาต; คดีละเมิดสิทธิของประชาชน

บทนำ

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงานทางปกครอง เพื่อให้การดำเนินงานหรือการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย โปร่งใส เป็นธรรม มีความเป็นกลางมีประสิทธิภาพในการใช้บังคับกฎหมายให้สามารถรักษาประโยชน์สาธารณะได้ และในขณะเดียวกันก็อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ทั้งนี้ โดยมีลักษณะเป็นกฎหมายกลางซึ่งหน่วยงานสามารถนำกฎหมายฉบับนี้ไปปรับใช้ได้กับกฎหมายอื่น ๆ ในกรณีกฎหมายอื่นนั้นมิมีบทบัญญัติที่กำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงานต่ำกว่าที่พระราชบัญญัตินี้กำหนด ส่วนกฎหมายใดกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้โดยเฉพาะและมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรม หรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ก็ให้เป็นไปตามกฎหมายดังกล่าว

อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มีขอบเขตในการใช้บังคับโดยมิให้ใช้บังคับแก่

- (1) รัฐสภาและคณะรัฐมนตรี
- (2) องค์กรที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะ
- (3) การพิจารณาของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีในงานทางนโยบายโดยตรง
- (4) การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดี และการวางทรัพย์
- (5) การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์และการสั่งการตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา
- (6) การดำเนินงานเกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศ

(7) การดำเนินงานเกี่ยวกับราชการทหารหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ทางยุทธการร่วมกับทหาร

ในการป้องกันและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งภายนอกและภายในประเทศ

(8) การดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

(9) การดำเนินกิจการขององค์การทางศาสนา

นอกจากนี้ การยกเว้นมิให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับแก่การดำเนินกิจการใดหรือกับหน่วยงานใดนอกจากที่กำหนดข้างต้น ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามข้อเสนอของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มุ่งหมายที่จะควบคุมคำสั่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้สั่งการ โดยกำหนดกรอบและขั้นตอนการปฏิบัติในการออกคำสั่งที่มีผลกระทบต่อสิทธิของคู่กรณีรายใดรายหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ หรือกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งเรียกว่า “คำสั่งทางปกครอง” ตั้งแต่ในขั้นการเตรียมการจนถึงการดำเนินการที่ทำให้คำสั่งทางปกครองนั้นบรรลุผล ตลอดจนมีกระบวนการเยียวยาแก้ไขในระดับฝ่ายปกครองในกรณีที่คำสั่งนั้นได้ทำขึ้นโดยไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย

1. เนื้อหาของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง หรือที่เรียกกันว่า "กฎหมายปกครอง" หรือ "Administrative Law" มีการกำหนดแนวทางและข้อบังคับในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นไปที่การให้บริการแก่ประชาชนอย่างโปร่งใส และการตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ

1.1 การกำหนดแนวทางและข้อบังคับในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

ตัวอย่างของหลักการในกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองได้แก่

1) การควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ โดยกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการกำหนดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างโปร่งใสและเป็นธรรม โดยไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติหรือการกระทำที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย

2) การให้บริการแก่ประชาชน หน่วยงานภาครัฐต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เพื่อให้การบริการที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

3) การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีปกครอง กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการมักจะเกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในการดำเนินการคดีปกครอง เช่น การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสิทธิของประชาชน

1.2 หมวดหมู่และสารบัญญัติของ

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

1) พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มีการจัดแบ่งหมวดหมู่ของบทบัญญัติดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

หมวด 2 คำสั่งทางปกครอง

ส่วนที่ 1 เจ้าหน้าที่

ส่วนที่ 2 คู่กรณี

ส่วนที่ 3 การพิจารณา

ส่วนที่ 4 รูปแบบและผลของคำสั่งทางปกครอง

ส่วนที่ 5 การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง

ส่วนที่ 6 การเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง

ส่วนที่ 7 การขอให้พิจารณาใหม่

ส่วนที่ 8 การบังคับทางปกครอง

หมวด 3 ระยะเวลาและอายุความ

หมวด 4 การแจ้ง

หมวด 5 คณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครอง

บทเฉพาะกาล

ซึ่งในที่นี้ ขอสรุปหลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติดังกล่าวโดยสังเขป ดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 7 บัญญัติให้มี “คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง” ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่ง ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงมหาดไทย เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เลขาธิการ คณะกรรมการกฤษฎีกา และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความเชี่ยวชาญในทางนิติศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือการบริหารราชการแผ่นดิน แต่ผู้นั้นต้องไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อีกไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเก้าคน เป็นกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ

(1) สอดส่องดูแล และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(2) ให้คำปรึกษาแก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนด

(3) มีหนังสือเรียกให้เจ้าหน้าที่หรือบุคคลอื่นใดมาชี้แจงหรือแสดงความเห็นประกอบการพิจารณาได้

(4) เสนอแนะในการตราพระราชกฤษฎีกาและการออกกฎกระทรวงหรือประกาศตามพระราชบัญญัตินี้

(5) จัดทำรายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้เสนอคณะรัฐมนตรีเป็นครั้งคราวตามความเหมาะสมแต่อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติราชการทางปกครองให้เป็นไปโดยมีความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(6) เรื่องอื่นตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

ดังนั้น หน่วยงานของรัฐ หากมีปัญหาในการปฏิบัติ ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองก็ สามารถหรือไปยังคณะกรรมการชุดนี้ได้ และในปัจจุบัน คณะกรรมการได้เสนอแนะในการออกกฎกระทรวงหรือ ประกาศเพื่อวางแนวทางในการปฏิบัติตามกฎหมายนี้ใน หลาย ๆ เรื่องด้วยแล้ว

หมวด 2 คำสั่งทางปกครอง

ส่วนที่ 1 เจ้าหน้าที่

โดยหลักตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทาง ปกครอง พ.ศ. 2539 คำสั่งทางปกครองจะต้องกระทำโดย เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น (มาตรา 12) และ เจ้าหน้าที่ที่จะต้องไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องที่พิจารณา และมีความเป็นกลาง โดยมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธี ปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้วางหลักว่า เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้ จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้ คือ

- (1) เป็นคู่กรณีเอง
 - (2) เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่กรณี
 - (3) เป็นญาติของคู่กรณี คือ เป็นบุพการีหรือ ผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้อง นับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทาง แต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
 - (4) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ พิทักษ์หรือผู้แทนหรือตัวแทนของคู่กรณี
 - (5) เป็นเจ้านายหรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของ คู่กรณี
 - (6) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- ซึ่งหากเกิดกรณีที่เจ้าหน้าที่เป็นผู้มีลักษณะข้างต้น คู่กรณี ซึ่งหมายถึงผู้ยื่นคำขอหรือผู้คัดค้านคำขอ ผู้อยู่ใน บังคับหรือจะอยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครอง และผู้ซึ่ง ได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง เนื่องจาก สิทธิของผู้นั้นจะถูกกระทบกระเทือนจากผลของคำสั่งทาง ปกครอง สามารถคัดค้านการดำเนินการของบุคคล ดังกล่าวได้ ซึ่งเมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ใดถูกคัดค้านให้เจ้าหน้าที่ผู้

นั้นหยุดการพิจารณาเรื่องไว้ก่อน และแจ้งให้ ผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปชั้นหนึ่งทราบ เพื่อที่ ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวจะได้มีคำสั่งต่อไป สำหรับการยื่น คำคัดค้าน การพิจารณาคัดค้าน และการสั่งให้ เจ้าหน้าที่อื่นเข้าปฏิบัติหน้าที่แทนผู้ที่ถูกคัดค้านให้ เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง นอกจากกรณีที่ผู้มีส่วนได้เสียตามที่ระบุไว้ข้างต้นแล้ว หากเจ้าหน้าที่ผู้นั้นมีลักษณะซึ่งมีสภาพร้ายแรงอาจทำให้ การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง เจ้าหน้าที่หรือ กรรมการผู้นั้นจะทำการพิจารณาทางปกครองในเรื่องนั้น ไม่ได้เช่นกัน (มาตรา 16)

อย่างไรก็ดี หลักดังกล่าวไม่ให้นำมาใช้บังคับกับ กรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน หากปล่อยให้ล่าช้าไปจะ เสียหายต่อประโยชน์สาธารณะหรือสิทธิของบุคคลจะ เสียหายโดยไม่มีทางแก้ไขได้ หรือไม่มีเจ้าหน้าที่อื่นปฏิบัติ หน้าที่แทนผู้นั้นได้ (มาตรา 18) ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของ ส่วนรวม

ส่วนที่ 2 คู่กรณี

1. ความหมายและความสามารถของคู่กรณี

ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการ ทางปกครอง พ.ศ. 2539 ให้นิยามความหมายของคำว่า “คู่กรณี” ว่าหมายถึง ผู้ยื่นคำขอหรือผู้คัดค้านคำขอ ผู้อยู่ ในบังคับหรือจะอยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครอง และผู้ ซึ่งได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองเนื่องจาก สิทธิของผู้นั้นจะถูกกระทบกระเทือนจากผลของคำสั่งทาง ปกครอง ซึ่งคู่กรณีดังกล่าวอาจเป็นบุคคลธรรมดา คณะ บุคคล หรือนิติบุคคล ก็ได้ตามขอบเขตที่สิทธิของตนถูก กระทบกระเทือนหรืออาจถูกกระทบกระเทือนโดยมีอาจ หลีกเลี่ยงได้ (มาตรา 21) อย่างไรก็ตาม บุคคลดังกล่าว จะต้องเป็นผู้มีความสามารถกระทำการในกระบวนการ พิจารณาทางปกครองตามมาตรา 22 ได้ กล่าวคือ จะต้อง เป็น

- (1) ผู้ซึ่งบรรลุนิติภาวะ
- (2) ผู้ซึ่งมีบทกฎหมายเฉพาะกำหนดให้มีความสามารถกระทำการในเรื่องที่กำหนดได้ แม้ผู้นั้นจะ

ยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือความสามารถถูกจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(3) นิติบุคคลหรือคณะบุคคลตามมาตรา 21 โดยผู้แทนหรือตัวแทนแล้วแต่กรณี

(4) ผู้ซึ่งมีประกาศของนายกรัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้มีความสามารถกระทำการในเรื่องที่กำหนดได้ แม้ผู้นั้นจะยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือความสามารถถูกจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2. สิทธิที่สำคัญของคู่กรณี

กฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองทั้งฉบับ ได้บัญญัติรับรองสิทธิที่สำคัญของคู่กรณีในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง ไว้ 9 ประการ คือ

(1) สิทธิมีที่ปรึกษาหรือผู้ทำการแทน (มาตรา 23 และมาตรา 24)

(2) สิทธิได้รับการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่ซึ่งมีความเป็นกลาง (มาตรา 13 และมาตรา 16)

(3) สิทธิที่จะได้รับคำแนะนำและได้รับแจ้งสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ในการติดต่อเจ้าหน้าที่ (มาตรา 27)

(4) สิทธิได้รับการแจ้งจากเจ้าหน้าที่ในกรณีคำสั่งมีผลกระทบต่อตน (มาตรา 30)

(5) สิทธิที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน (มาตรา 30)

(6) สิทธิที่จะได้ตรวจเอกสารของเจ้าหน้าที่ (มาตรา 31)

(7) สิทธิได้รับทราบเหตุผลของคำสั่ง (มาตรา 37)6

(8) สิทธิได้รับแจ้งวิธีการอุทธรณ์หรือโต้แย้งและสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่ง (มาตรา 40 และมาตรา 44)

(9) สิทธิในการขอให้พิจารณาใหม่ (มาตรา 54)

โดยในส่วนที่ 1 ได้กล่าวถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีความเป็นกลางไว้แล้วและในส่วนที่ 2 นี้ จะกล่าวถึงสิทธิมีที่ปรึกษาหรือผู้ทำการแทน ส่วนสิทธิในข้ออื่นจะได้กล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

สิทธิมีที่ปรึกษาหรือผู้ทำการแทน

โดยหลักแล้ว ในการพิจารณาทางปกครองที่คู่กรณีต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าเจ้าหน้าที่ อย่างไรก็ตาม คู่กรณีมีสิทธินำทนายความหรือที่ปรึกษาของตนเข้ามาในการพิจารณาทางปกครองได้ การใดที่ทนายความหรือที่ปรึกษาได้ทำลงต่อหน้าคู่กรณีให้ถือว่าเป็นการกระทำของคู่กรณี เว้นแต่คู่กรณีจะได้คัดค้านเสียแต่ในขณะนั้น (มาตรา 23) แต่หากคู่กรณีไม่สามารถมาดำเนินการด้วยตนเองก็อาจมีหนังสือแต่งตั้งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งบรรลุนิติภาวะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดแทนตนในกระบวนการพิจารณาทางปกครองใด ๆ ได้ ในกรณีนี้เจ้าหน้าที่จะดำเนินการกระบวนการพิจารณาทางปกครองกับตัวคู่กรณีได้เฉพาะเมื่อเป็นเรื่องที่ผู้นั้นมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องทำการนั้นด้วยตนเองและต้องแจ้งให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้กระทำการแทนทราบด้วย การแต่งตั้งให้กระทำการแทนไม่ถือว่าสิ้นสุดลงเพราะความตายของคู่กรณีหรือการที่ความสามารถหรือความเป็นผู้แทนของคู่กรณีเปลี่ยนแปลงไป เว้นแต่ผู้สืบสิทธิตามกฎหมายของคู่กรณีหรือคู่กรณีจะถอนการแต่งตั้งดังกล่าว

ในกรณีที่มีการยื่นคำขอโดยมีผู้ลงชื่อร่วมกันเกินห้าสิบคนหรือมีคู่กรณีเกินห้าสิบคนยื่นคำขอที่มีข้อความอย่างเดียวกันหรือทำนองเดียวกัน อาจมีการระบุตัวแทนร่วมของคู่กรณีเหล่านั้น หรือในกรณีที่มิใช่คู่กรณีเกินห้าสิบคนยื่นคำขอให้มีคำสั่งทางปกครองในเรื่องเดียวกันโดยไม่มีการกำหนดให้บุคคลใดเป็นตัวแทนร่วมของตนตามวรรคหนึ่ง ให้เจ้าหน้าที่ในเรื่องนั้นแต่งตั้งบุคคลที่คู่กรณีฝ่ายข้างมากเห็นชอบเป็นตัวแทนร่วมของบุคคลดังกล่าวได้ (มาตรา 25)

ส่วนที่ 3 การพิจารณา

บทบัญญัติในส่วนนี้ เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาทางปกครอง ซึ่งหมายถึงการเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครอง โดยเริ่มตั้งแต่การยื่นเอกสารของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นคู่กรณีในการพิจารณาทางปกครอง ดังนี้

1. การจัดทำและยื่นเอกสาร

มาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 กำหนดให้เอกสารที่ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ต้องจัดทำเป็นภาษาไทย ถ้าเป็นเอกสารที่ทำขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ ให้ผู้กระทำได้จัดทำคำแปลเป็นภาษาไทยที่มีการรับรองความถูกต้องมาให้ภายในระยะเวลาที่เจ้าหน้าที่กำหนด เว้นแต่เจ้าหน้าที่จะยอมรับเอกสารที่ทำขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ

2. การแจ้งสิทธิและหน้าที่และให้คำแนะนำในการยื่นเอกสาร

หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกรณีนี้ สืบเนื่องมาจากสิทธิประการหนึ่งของผู้กระทำได้ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองรับรองไว้ คือ สิทธิที่จะได้รับคำแนะนำและได้รับแจ้งสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ในการติดต่อเจ้าหน้าที่ โดยมาตรา 27 บัญญัติให้เจ้าหน้าที่แจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองให้ผู้กระทำได้ทราบตามความจำเป็นแก่กรณี และในกรณีที่คำขอหรือคำแถลงมีข้อบกพร่องหรือมีข้อความที่อ่านไม่เข้าใจหรือผิดพลาดอันเห็นได้ชัดว่าเกิดจากความไม่รู้หรือความเลินเล่อของผู้กระทำได้ ให้เจ้าหน้าที่แนะนำให้ผู้กระทำได้แก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้อง

3. การตรวจสอบข้อเท็จจริงและการพิจารณาพยานหลักฐานอย่างครบถ้วนเพื่อให้การทำคำสั่งทางปกครองอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ในการพิจารณาทางปกครอง เจ้าหน้าที่อาจตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสมในเรื่องนั้น ๆ โดยไม่ต้องผูกพันอยู่กับคำขอหรือพยานหลักฐานของผู้กระทำได้ (มาตรา 28) ตลอดจนต้องพิจารณาพยานหลักฐานที่ตนเห็นว่าจำเป็นแก่การพิสูจน์ข้อเท็จจริง (มาตรา 29) ในกรณีนี้ ให้รวมถึงการดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) แสวงหาพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง

(2) รับฟังพยานหลักฐาน คำชี้แจง หรือความเห็นของผู้กระทำได้หรือของพยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่ผู้กระได้กล่าวอ้าง เว้นแต่เจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นการกล่าวอ้างที่ไม่จำเป็น ฟุ่มเฟือยหรือเพื่อประวิงเวลา

(3) ขอข้อเท็จจริงหรือความเห็นจากผู้กระได้ พยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ

(4) ขอให้ผู้ครอบครองเอกสารส่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง

(5) ออกไปตรวจสอบสถานที่

ซึ่งผู้กระได้ต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง และมีหน้าที่แจ้งพยานหลักฐานที่ตนทราบแก่เจ้าหน้าที่

4. การแจ้งให้ผู้กระได้ทราบในกรณีคำสั่งมีผลกระทบต่อสิทธิและให้โอกาสผู้กระได้โต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน

เนื่องจากผู้กระได้มีสิทธิได้รับการแจ้งจากเจ้าหน้าที่ในกรณีคำสั่งมีผลกระทบต่อตนและมีสิทธิที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอาจกระทบถึงสิทธิของผู้กระได้ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ต้องให้ผู้กระได้มีโอกาสดังกล่าวได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตนได้ (มาตรา 30 วรรคหนึ่ง) อย่างไรก็ตาม ในกรณีดังต่อไปนี้เจ้าหน้าที่อาจไม่ให้สิทธิแก่ผู้กระได้ เว้นแต่เจ้าหน้าที่จะเห็นสมควรปฏิบัติเป็นอย่างอื่น

(1) เมื่อมีความจำเป็นรีบด่วนหากปล่อยให้นั่งช้าไปจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือจะกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ

(2) เมื่อจะมีผลทำให้ระยะเวลาที่กฎหมายหรือกฎหมายกำหนดไว้ในการทำคำสั่งทางปกครองต้องล่าช้าออกไป

(3) เมื่อเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้กระได้เองได้ให้ไว้ในคำขอ คำให้การหรือคำแถลง

(4) เมื่อโดยสภาพเห็นได้ชัดในตัวเองว่าการให้โอกาสดังกล่าวไม่อาจกระทำได้

(5) เมื่อเป็นมาตรการบังคับทางปกครอง

(6) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

โดยในกรณีตาม (6) นี้ ได้มีกฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2540 ยกเว้นกรณีการไม่ออกใบอนุญาตหรือการไม่ต่อใบอนุญาตทำงานของคนต่างด้าว ให้ไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา 30 ได้

นอกจากนี้ ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ให้โอกาสตามมาตรา 30 วรรคหนึ่ง ในกรณีที่น่าจะก่อให้เกิดผลเสียอย่างร้ายแรงต่อประโยชน์สาธารณะด้วย

5. การให้โอกาสคู่กรณีตรวจดูเอกสารที่จำเป็น

เพื่อประโยชน์ในการโต้แย้งหรือชี้แจงหรือป้องกันสิทธิของตน คู่กรณีมีสิทธิขอตรวจดูเอกสารที่จำเป็นต้องรู้เพื่อการโต้แย้งหรือชี้แจงหรือป้องกันสิทธิของตนได้ แต่ถ้ายังไม่ได้ทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น คู่กรณีไม่มีสิทธิขอตรวจดูเอกสารอันเป็นต้นร่างคำวินิจฉัย (มาตรา 31) ซึ่งเจ้าหน้าที่อาจไม่อนุญาตให้ตรวจดูเอกสารหรือพยานหลักฐานได้ ถ้าเป็นกรณีที่ต้องรักษาไว้เป็นความลับ

6. หน้าที่ที่จะต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ความประหยัดและควมมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานของรัฐ ให้คณะรัฐมนตรีวางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อให้เจ้าหน้าที่กำหนดเวลาสำหรับการพิจารณาทางปกครองขึ้นไว้ตามความเหมาะสมแก่กรณี ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายหรือกฎในเรื่องนั้น และในกรณีที่การดำเนินงานในเรื่องใดจะต้องผ่านการพิจารณาของเจ้าหน้าที่มากกว่าหนึ่งราย เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ต้องประสานงานกันในการกำหนดเวลาเพื่อการดำเนินงานในเรื่องนั้น (มาตรา 33)

ส่วนที่ 4 รูปแบบและผลของคำสั่งทางปกครอง

1. รูปแบบของคำสั่ง

คำสั่งทางปกครองอาจทำเป็นหนังสือหรือวาจาหรือโดยการสื่อความหมายในรูปแบบอื่นก็ได้ แต่ต้องมีข้อความหรือความหมายที่ชัดเจนเพียงพอที่จะเข้าใจได้ (มาตรา 34) โดยในส่วนคำสั่งทางปกครองเป็นคำสั่งด้วยวาจานั้น ถ้าผู้รับคำสั่งนั้นร้องขอโดยมีเหตุอันสมควรภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มีคำสั่งดังกล่าว เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งนั้นต้องยืนยันคำสั่งนั้นเป็นหนังสือ (มาตรา 35)

2. สารสำคัญซึ่งต้องมีในคำสั่ง

มาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 กำหนดให้คำสั่งทางปกครองที่ทำเป็นหนังสืออย่างน้อยต้องระบุ วัน เดือนและปีที่ทำ

คำสั่ง ชื่อและตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่ง พร้อมทั้งมีลายมือชื่อของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้น

3. หน้าที่ในการแจ้งเหตุผลการออกคำสั่ง

เพื่อประโยชน์ในการโต้แย้งหรือป้องกันสิทธิของคู่กรณีอีกประการหนึ่ง กฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการ จึงมีบทบัญญัติรองรับสิทธิได้รับทราบเหตุผลของคำสั่ง หรือการใช้ดุลพินิจของของฝ่ายปกครอง มาตรา 37 ได้บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ทางปกครองมีหน้าที่โดยทั่วไปที่จะต้องให้เหตุผลในการจัดทำคำสั่ง กล่าวคือ ในการทำคำสั่งทางปกครองที่ทำเป็นหนังสือและการยืนยันคำสั่งทางปกครองเป็นหนังสือ เจ้าหน้าที่ต้องจัดให้มีเหตุผลไว้ด้วย และเหตุผลนั้นอย่างน้อยต้องประกอบด้วย ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ข้อกฎหมายที่อ้างอิง และข้อพิจารณาและข้อสนับสนุนในการใช้ดุลพินิจ เว้นแต่ในกรณีดังนี้

(1) เป็นกรณีที่มีผลตรงตามคำขอและไม่กระทบสิทธิและหน้าที่ของบุคคลอื่น

(2) เหตุผลนั้นเป็นที่รู้กันอยู่แล้วโดยไม่จำเป็นต้องระบุอีก

(3) เป็นกรณีที่ต้องรักษาไว้เป็นความลับตามมาตรา 32

(4) เป็นการออกคำสั่งทางปกครองด้วยวาจาหรือเป็นกรณีเร่งด่วน แต่ต้องให้เหตุผลเป็นลายลักษณ์อักษรในเวลาอันควรหากผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งนั้นร้องขอ

4. การกำหนดเงื่อนไขในคำสั่งทางปกครอง

ในการออกคำสั่งทางปกครองเจ้าหน้าที่อาจกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ได้เท่าที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย เว้นแต่กฎหมายจะกำหนดข้อจำกัดดุลพินิจเป็นอย่างอื่น การกำหนดเงื่อนไขดังกล่าว ให้หมายความรวมถึงการกำหนดเงื่อนไขในกรณีดังต่อไปนี้ ตามความเหมาะสมแก่กรณีด้วย

(1) การกำหนดให้สิทธิหรือภาระหน้าที่เริ่มมีผลหรือสิ้นผล ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง

(2) การกำหนดให้การเริ่มมีผลหรือสิ้นสุดของสิทธิหรือภาระหน้าที่ต้องขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่แน่นอน

(3) ข้อเสนอสิทธิที่จะยกเลิกคำสั่งทางปกครอง

(4) การกำหนดให้ผู้ได้รับประโยชน์ต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำหรือต้องมีภาระหน้าที่หรือยอมรับภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบบางประการ หรือการกำหนดข้อความในการจัดให้มีเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มข้อกำหนดดังกล่าว

5. การแจ้งวิธีการอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่ง

กรณีคำสั่งทางปกครองที่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปได้ให้ระบุกรณีที่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้งการยื่นคำอุทธรณ์หรือคำโต้แย้ง และระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งดังกล่าวไว้ด้วย ในกรณีที่ไม่มีกรณีสั่งดังกล่าว ให้ระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งเริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้งใหม่ แต่ถ้าไม่มีการแจ้งใหม่และระยะเวลาดังกล่าวมีระยะเวลาน้อยกว่าหนึ่งปี ให้ขยายระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งเป็นหนึ่งปีนับแต่วันที่รับคำสั่งทางปกครอง

ส่วนที่ 5 การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง

ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรีและไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองเป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย (มาตรา 44)

ให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งพิจารณาคำอุทธรณ์และแจ้งผู้อุทธรณ์โดยไม่ชักช้า แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่รับอุทธรณ์ ในกรณีที่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนก็ให้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางปกครองตามความเห็นของตนภายในกำหนดเวลาดังกล่าวด้วย แต่ถ้าไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนก็ให้เร่งรายงานความเห็นพร้อมเหตุผลไปยัง

ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาไม่เกินสามสิบวัน ในการนี้ ให้ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์พิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ตนได้รับรายงาน ถ้ามีเหตุจำเป็นไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์มีหนังสือแจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบก่อนครบกำหนดเวลาดังกล่าว ในการนี้ ให้ขยายระยะเวลาพิจารณาคำอุทธรณ์ออกไปได้ไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว เจ้าหน้าที่ผู้ใดจะเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ตามวรรคสองให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และบทบัญญัตินี้ไม่ใช้กับกรณีที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา 45)

ในการพิจารณาคำอุทธรณ์ ให้เจ้าหน้าที่พิจารณาทบทวนคำสั่งทางปกครองได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือความเหมาะสมของการทำคำสั่งทางปกครอง และอาจมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้นไปในทางใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มภาระหรือลดภาระหรือใช้ดุลพินิจแทนในเรื่องความเหมาะสมของการทำคำสั่งทางปกครอง หรือมีข้อกำหนดเป็นเงื่อนไขอย่างไรก็ได้ (มาตรา 46)

การใดที่กฎหมายกำหนดให้อุทธรณ์ต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นคณะกรรมการ ขอบเขตการพิจารณาคำอุทธรณ์ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น สำหรับกระบวนการพิจารณาให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติหมวด 2 แห่งที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายดังกล่าว (มาตรา 47)

ส่วนที่ 6 การเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง

ตามหลักกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เจ้าหน้าที่หรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่อาจเพิกถอนคำสั่งทางปกครองได้ไม่ว่าจะพ้นขั้นตอนการกำหนดให้อุทธรณ์หรือให้โต้แย้งตามกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นมาแล้วหรือไม่ (มาตรา 49)

การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่มีลักษณะเป็นการให้ประโยชน์ต้องกระทำภายในเก้าสิบวันนับแต่ได้รู้ ถึงเหตุที่จะให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองนั้น เว้นแต่คำสั่งทางปกครองจะได้ทำขึ้นเพราะการแสดงข้อความอันเป็น

เท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งหรือการข่มขู่หรือการชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่มีขอบด้วยกฎหมาย (มาตรา 49 วรรคสอง)

1. การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ตามมาตรา 50 คำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยจะมีผลย้อนหลังหรือไม่ย้อนหลังหรือมีผลไปในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้แต่ถ้าคำสั่งนั้นเป็นคำสั่งซึ่งเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับการเพิกถอนต้องเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 51 และมาตรา 52 ดังนี้

- ตามมาตรา 51 การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้เงินหรือให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์ที่อาจแบ่งแยกได้ ให้คำนึงถึงความเชื่อโดยสุจริตของผู้รับประโยชน์ในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองนั้นกับประโยชน์สาธารณะประกอบกัน ความเชื่อโดยสุจริตจะได้รับความคุ้มครองต่อเมื่อผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ใช้ประโยชน์อันเกิดจากคำสั่งทางปกครองหรือได้ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินไปแล้วโดยไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้หรือการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ผู้นั้นต้องเสียหายเกินควรแก่กรณี ยกเว้นในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้รับคำสั่งทางปกครองจะอ้างความเชื่อโดยสุจริตไม่ได้

(1) ผู้นั้นได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง หรือข่มขู่ หรือชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์อื่นใดที่มีขอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้นั้นได้ให้ข้อความซึ่งไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนในสาระสำคัญ

(3) ผู้นั้นได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองในขณะที่ได้รับคำสั่งทางปกครองหรือการไม่รู้นั้นเป็นไปโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ในกรณีที่เพิกถอนโดยให้มีผลย้อนหลัง การคืนเงินทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ไปให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยถ้าเมื่อใดผู้รับ

คำสั่งทางปกครองได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองหรือควรได้รู้เช่นนั้นหากผู้นั้นมิได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่ในฐานะไม่สุจริตตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป และในกรณีที่ไม่ว่าจะอ้างความสุจริตได้ ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในการคืนเงินทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้รับไปเต็มจำนวน

- ตามมาตรา 52 คำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 51 อาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนได้ แต่ผู้ได้รับผลกระทบจากการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองดังกล่าวมีสิทธิได้รับค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากความเชื่อโดยสุจริตในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองได้ และให้นำความในมาตรา 51 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ต้องร้องขอค่าทดแทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่ได้รับแจ้งให้ทราบถึงการเพิกถอนนั้น

ค่าทดแทนความเสียหายตามมาตรา 52 นี้จะต้องไม่สูงกว่าประโยชน์ที่ผู้นั้นอาจได้รับหากคำสั่งทางปกครองดังกล่าวไม่ถูกเพิกถอน

2. การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมาย

2.1 คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งไม่เป็นการให้ประโยชน์

ตามมาตรา 53 วรรคหนึ่ง คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งไม่เป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสั่งทางปกครองอาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยให้มีผลตั้งแต่ขณะที่เพิกถอนหรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่คงต้องทำคำสั่งทางปกครองที่มีเนื้อหาทำนองเดียวกันนั้นอีก หรือเป็นกรณีที่การเพิกถอนไม่อาจกระทำได้เพราะเหตุอื่น ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประโยชน์ของบุคคลภายนอกประกอบด้วย

2.2 คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้ประโยชน์

ตามมาตรา 53 วรรคสอง คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสั่งทาง

ปกครองอาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยให้มีผลตั้งแต่ขณะที่เพิกถอนหรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้เฉพาะเมื่อมีกรณีดังต่อไปนี้

(1) มีกฎหมายกำหนดให้เพิกถอนได้หรือมีข้อสงวนสิทธิให้เพิกถอนได้ในคำสั่งทางปกครองนั่นเอง

(2) คำสั่งทางปกครองนั้นมีข้อกำหนดให้ผู้รับประโยชน์ต้องปฏิบัติแต่ไม่มีการปฏิบัติภายในเวลาที่กำหนด

(3) ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหากมีข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เช่นนี้ในขณะที่ทำคำสั่งทางปกครอง แล้วเจ้าหน้าที่คงจะไม่ทำคำสั่งทางปกครองนั้น และหากไม่เพิกถอนจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะได้

(4) บทกฎหมายเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหากมีบทกฎหมายเช่นนี้ในขณะที่ทำคำสั่งทางปกครองแล้วเจ้าหน้าที่คงจะไม่ทำคำสั่งทางปกครองนั้น แต่การเพิกถอนในกรณีนี้ให้กระทำได้เท่าที่ผู้รับประโยชน์ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์หรือยังไม่ได้รับประโยชน์ตามคำสั่งทางปกครองดังกล่าว และหากไม่เพิกถอนจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะได้

(5) อาจเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประโยชน์สาธารณะหรือต่อประชาชนอันจำเป็นต้องป้องกันหรือขจัดเหตุดังกล่าว

ในกรณีที่มีการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเพราะเหตุตามวรรคสอง (3) (4) และ (5)

ผู้ได้รับประโยชน์มีสิทธิได้รับค่าทดแทนความเสียหายอันเกิดจากความเชื่อโดยสุจริตในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองได้ และให้นำมาตรา 52 มาใช้บังคับโดยอนุโลมตามมาตรา 53 วรรคสาม คำสั่งทางปกครองที่ชอบบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้เงินหรือให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์ที่อาจแบ่งแยกได้ อาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยให้มีผลย้อนหลังหรือไม่มีผลย้อนหลังหรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) มิได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติล่าช้าในอันที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของคำสั่งทางปกครอง

(2) ผู้ได้รับประโยชน์มิได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติล่าช้าในอันที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไขของคำสั่งทางปกครอง

ทั้งนี้ ให้นำความในมาตรา 51 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ส่วนที่ 7 การขอให้พิจารณาใหม่

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าสิทธิที่สำคัญประการหนึ่งของคู่กรณีตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองคือ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาใหม่เพื่อความเป็นธรรมในบางกรณี ซึ่งในเรื่องนี้ มาตรา 54 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าเมื่อคู่กรณีมีคำขอ เจ้าหน้าที่อาจเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งทางปกครองที่พ้นกำหนดอุทธรณ์ตามส่วนที่ 5 ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) มีพยานหลักฐานใหม่ อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

(2) คู่กรณีที่แท้จริงมิได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองหรือได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาครั้งก่อนแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง

(3) เจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจที่จะทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น

(4) ถ้าคำสั่งทางปกครองได้ออกโดยอาศัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใด และต่อมาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่คู่กรณี

การยื่นคำขอตามวรรคหนึ่ง (1) (2) หรือ (3) ให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคู่กรณีไม่อาจทราบถึงเหตุอันในการพิจารณาครั้งที่แล้วมาก่อนโดยไม่ใช้ความผิดของผู้ยื่น และการยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ต้องกระทำภายในเก้าสิบวันนับแต่ผู้นั้นได้รู้ถึงเหตุซึ่งอาจขอให้พิจารณาใหม่ได้

ส่วนที่ 8 การบังคับทางปกครอง

เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองมีอำนาจที่จะพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งของตนได้ตามบทบัญญัติในส่วนนี้ เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับไว้ก่อนโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้นเอง ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์หรือผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความถูกต้องของคำสั่งทางปกครองดังกล่าว และในการใช้มาตรการบังคับทางปกครองนั้นให้ใช้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของคำสั่งทางปกครอง โดยกระทบกระเทือนผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองน้อยที่สุด (มาตรา 56)

ถ้าบทกฎหมายใดกำหนดมาตรการบังคับทางปกครองไว้โดยเฉพาะแล้ว แต่เจ้าหน้าที่เห็นว่ามาตรการบังคับนั้นมีลักษณะที่จะเกิดผลน้อยกว่ามาตรการบังคับตามหมวดนี้ เจ้าหน้าที่จะใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามหมวดนี้แทนก็ได้ (มาตรา 63)

1. มาตรการบังคับกรณีไม่ชำระเงิน

คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ผู้ใดชำระเงิน ถ้าถึงกำหนดแล้วไม่มีการชำระโดยถูกต้องครบถ้วนให้เจ้าหน้าที่มีหนังสือเตือนให้ผู้นั้นชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ถ้าไม่มีการปฏิบัติตามคำเตือน เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้นั้นและขายทอดตลาดเพื่อชำระเงินให้ครบถ้วน วิธีการยึด อายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม ส่วนผู้มีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดหรือขายทอดตลาดให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 57)

2. มาตรการบังคับไม่กระทำการตามคำสั่งตาม มาตรา 58 คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้กระทำหรือละเว้นกระทำ ถ้าผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการด้วยตนเองหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นกระทำการแทน โดยผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองจะต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายและเงินเพิ่ม

ในอัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของค่าใช้จ่ายดังกล่าวแก่เจ้าหน้าที่

(2) ให้มีการชำระค่าปรับทางปกครองตามจำนวนที่สมควรแก่เหตุแต่ต้องไม่เกินสองหมื่นบาทต่อวัน

เจ้าหน้าที่ระดับใดมีอำนาจกำหนดค่าปรับทางปกครองจำนวนเท่าใดสำหรับในกรณีใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องบังคับการโดยเร่งด่วนเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายที่มีโทษทางอาญาหรือมิให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะ เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยไม่ต้องออกคำสั่งทางปกครองให้กระทำหรือละเว้นกระทำก่อนก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องกระทำโดยสมควรแก่เหตุ และภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน อย่างไรก็ตาม ก่อนใช้มาตรการบังคับทางปกครองดังกล่าว เจ้าหน้าที่จะต้องมีคำเตือนเป็นหนังสือให้มีการกระทำหรือละเว้นกระทำตามคำสั่งทางปกครองภายในระยะเวลาที่กำหนดตามสมควรแก่กรณีคำเตือนดังกล่าวจะกำหนดไปพร้อมกับคำสั่งทางปกครองก็ได้ (มาตรา 59) โดยคำเตือนนั้นจะต้องระบุ

(1) มาตรการบังคับทางปกครองที่จะใช้ให้ชัดเจน แต่จะกำหนดมากกว่าหนึ่งมาตรการในคราวเดียวกันไม่ได้

(2) ค่าใช้จ่ายในการที่เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการด้วยตนเองหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นกระทำการแทน หรือจำนวนค่าปรับทางปกครอง แล้วแต่กรณี

3. การดำเนินการกรณีมีการขัดขวางมาตรการบังคับตาม มาตรา 60 เจ้าหน้าที่จะต้องใช้มาตรการบังคับทางปกครองตามที่กำหนดไว้ในคำเตือนตาม มาตรา 59 การเปลี่ยนแปลงมาตรการจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อปรากฏว่ามาตรการที่กำหนดไว้ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ถ้าผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองต่อสู้ขัดขวางการบังคับทางปกครอง เจ้าหน้าที่อาจใช้กำลังเข้าดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามมาตรการบังคับทางปกครองได้ แต่ต้องกระทำโดยสมควรแก่เหตุ

ในกรณีจำเป็นเจ้าหน้าที่จะต้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานตำรวจได้

4. การอุทธรณ์การบังคับทางปกครอง

ผู้ถูกดำเนินการตามมาตรการบังคับทางปกครองอาจอุทธรณ์การบังคับทางปกครองนั้นได้ โดยการอุทธรณ์การบังคับทางปกครองให้ใช้หลักเกณฑ์และวิธีการเดียวกันกับการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง (มาตรา 62)

หมวด 3 ระยะเวลาและอายุความ

ความในหมวดนี้ เป็นการวางหลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับระยะเวลาและอายุความที่เกี่ยวกับการพิจารณาทางปกครองในกรณีที่ไม่มีความหมายเฉพาะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ดังนี้

1. การนับระยะเวลา

ตามมาตรา 64 กรณีกำหนดเวลาเป็นวัน สัปดาห์ เดือนหรือปีนั้น มิให้นับวันแรกแห่งระยเวลานั้นรวมเข้าด้วย เว้นแต่จะได้เริ่มการในวันนั้นหรือมีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นโดยเจ้าหน้าที่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่มีหน้าที่ต้องกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดภายในระยะเวลาที่กำหนดให้นับวันสิ้นสุดของระยเวลานั้นรวมเข้าด้วย แม้ว่าวันสุดท้ายเป็นวันหยุดทำการงานสำหรับเจ้าหน้าที่ ในกรณีที่บุคคลใดต้องทำการอย่างหนึ่งอย่างใดภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยกฎหมายหรือโดยคำสั่งของเจ้าหน้าที่ ถ้าวันสุดท้ายเป็นวันหยุดทำการงานสำหรับเจ้าหน้าที่หรือวันหยุดตามประเพณีของบุคคลผู้รับคำสั่ง ให้ถือว่าระยเวลานั้นสิ้นสุดในวันทำงานที่ถัดจากวันหยุดนั้น เว้นแต่กฎหมายหรือเจ้าหน้าที่ที่มีคำสั่งจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

2. การขยายระยะเวลา

ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำสั่งของเจ้าหน้าที่อาจมีการขยายอีกได้ และถ้าระยเวลานั้นได้สิ้นสุดลงแล้วเจ้าหน้าที่อาจขยายโดยกำหนดให้มีผลย้อนหลังได้เช่นกัน ถ้าการสิ้นสุดตามระยะเวลาเดิมจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมที่จะให้สิ้นสุดลงตามนั้น (มาตรา 65)

ในกรณีที่ผู้ใดไม่อาจกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายได้เพราะมีพฤติการณ์ที่จำเป็นอันมิได้เกิดขึ้นจากความผิดของผู้นั้น ถ้าผู้นั้นมีคำขอเจ้าหน้าที่อาจขยายระยะเวลาและดำเนินการส่วนหนึ่งส่วนใดที่ล่วงมาแล้วเสียใหม่ก็ได้ ทั้งนี้ต้องยื่นคำขอภายในสิบห้าวันนับแต่พฤติการณ์เช่นนั้นได้สิ้นสุดลง (มาตรา 66)

3. อายุความกรณีมีการอุทธรณ์คำสั่ง

เมื่อมีการอุทธรณ์ตามบทบัญญัติในส่วนที่ 5 ของหมวด 2 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 หรือการยื่นคำขอต่อคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทหรือคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อให้วินิจฉัยชี้ขาดแล้วให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าการพิจารณาจะถึงที่สุดหรือเสร็จไปโดยประการอื่น แต่ถ้าเสร็จไปเพราะเหตุถอนคำขอหรือทิ้งคำขอให้ถือว่าอายุความเรียกร้องของผู้ยื่นคำขอไม่เคยมีการสะดุดหยุดอยู่เลย (มาตรา 67)

หมวด 4 การแจ้ง

ตามมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 คำสั่งทางปกครองให้มีผลใช้ยันต่อบุคคลตั้งแต่ขณะที่ผู้นั้นได้รับแจ้งเป็นต้นไป ซึ่งบทบัญญัติในหมวดที่ 4 นี้ จะกล่าวถึงวิธีการแจ้งคำสั่งทางปกครองในกรณีต่าง ๆ ไว้ โดยในเบื้องต้นมาตรา 68 กำหนดขอบเขตของการบังคับใช้กฎหมายไว้ว่าบทบัญญัติในหมวดนี้มีให้ใช้บังคับกับการแจ้งซึ่งไม่อาจกระทำโดยวาจาหรือเป็นหนังสือได้หรือมีกฎหมายกำหนดวิธีการแจ้งไว้เป็นอย่างอื่น และในกรณีคำสั่งทางปกครองที่แสดงให้ทราบโดยการสื่อความหมายในรูปแบบอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้มีผลเมื่อได้แจ้งสำหรับวิธีการแจ้งคำสั่งในกรณีต่าง ๆ มีดังนี้

1. รูปแบบการแจ้งโดยทั่วไป

มาตรา 69 การแจ้งคำสั่งทางปกครอง การนัดพิจารณา หรือการอย่างอื่นที่เจ้าหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้

เกี่ยวข้องทราบอาจกระทำด้วยวาจาก็ได้ แต่ถ้าผู้นั้นประสงค์จะให้กระทำเป็นหนังสือก็ให้แจ้งเป็นหนังสือการแจ้งเป็นหนังสือให้ส่งหนังสือแจ้งต่อผู้นั้น หรือถ้าได้ส่งไปยังภูมิลำเนาของผู้นั้นก็ให้ถือว่าได้รับแจ้งตั้งแต่วันที่ไปถึงในการดำเนินการเรื่องใดที่มีการให้ที่อยู่ไว้กับเจ้าหน้าที่ไว้แล้ว การแจ้งไปยังที่อยู่ดังกล่าวให้ถือว่าเป็นการแจ้งไปยังภูมิลำเนาของผู้นั้นแล้ว

2. การแจ้งต่อตัวผู้รับคำสั่ง

มาตรา 70 การแจ้งเป็นหนังสือโดยวิธีให้บุคคลนำไปส่ง ถ้าผู้รับไม่ยอมรับหรือถ้าขณะนำไปส่งไม่พบผู้รับ และหากได้ส่งให้กับบุคคลใดซึ่งบรรลุนิติภาวะที่อยู่หรือทำงานในสถานที่นั้น หรือในกรณีที่ผู้รับไม่ยอมรับ หากได้วางหนังสือนั้นหรือปิดหนังสือนั้นไว้ในที่ซึ่งเห็นได้ง่าย ณ สถานที่นั้นต่อหน้าเจ้าพนักงานตามที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ไปเป็นพยานก็ให้ถือว่าได้รับแจ้งแล้ว

3. การแจ้งโดยทางไปรษณีย์ตอบรับ

การแจ้งโดยวิธีส่งทางไปรษณีย์ตอบรับให้ถือว่าได้รับแจ้งเมื่อครบกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันส่งสำหรับกรณีภายในประเทศหรือเมื่อครบกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันส่งสำหรับกรณีส่งไปยังต่างประเทศ เว้นแต่จะมีการพิสูจน์ได้ว่าไม่มีการได้รับหรือได้รับก่อนหรือหลังจากวันนั้น (มาตรา 71)

4. การแจ้งโดยวิธีปิดประกาศ

ในกรณีที่ผู้รับเกินห้าสิบคนเจ้าหน้าที่จะแจ้งให้ทราบตั้งแต่เริ่มดำเนินการในเรื่องนั้นว่าการแจ้งต่อบุคคลเหล่านั้นจะกระทำโดยวิธีปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการของเจ้าหน้าที่และที่ว่าการอำเภอที่ผู้รับมีภูมิลำเนาได้ ในกรณีนี้ให้ถือว่าได้รับแจ้งเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้แจ้งโดยวิธีดังกล่าว (มาตรา 72)

5. การแจ้งโดยลงประกาศในหนังสือพิมพ์

ในกรณีที่ผู้รับหรือผู้รับแต่ไม่รู้ภูมิลำเนาหรือรู้ตัวและภูมิลำเนาแต่มีผู้รับเกินหนึ่งร้อยคนการแจ้งเป็นหนังสือจะกระทำโดยการประกาศในหนังสือพิมพ์ซึ่งแพร่หลายในท้องถิ่นนั้นก็ได้ ในกรณีนี้ให้ถือว่าได้รับแจ้ง

เมื่อล่วงพ้นระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้แจ้งโดยวิธีดังกล่าว (มาตรา 73)

6. การแจ้งกรณีจำเป็นเร่งด่วนทางโทรสาร

ในกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนการแจ้งคำสั่งทางปกครองจะใช้วิธีส่งทางเครื่องโทรสารก็ได้ แต่ต้องมีหลักฐานการได้ส่งจากหน่วยงานผู้จัดบริการโทรคมนาคมที่เป็นสื่อในการส่งโทรสารนั้น และต้องจัดส่งคำสั่งทางปกครองตัวจริงโดยวิธีใดวิธีหนึ่งตามหมวดนี้ให้แก่ผู้รับในทันทีที่อาจกระทำได้ ในกรณีนี้ให้ถือว่าผู้รับได้รับแจ้งคำสั่งทางปกครองเป็นหนังสือตามวัน เวลา ที่ปรากฏในหลักฐานของหน่วยงานผู้จัดบริการโทรคมนาคมดังกล่าว เว้นแต่จะมีการพิสูจน์ได้ว่าไม่มีการได้รับหรือได้รับก่อนหรือหลังจากนั้น (มาตรา 74)

หมวด 5 คณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครอง

ในบางกรณีการพิจารณาทางปกครองหรือการทำการคำสั่งทางปกครองมิได้ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่เพียงบุคคลเดียว เช่น อธิบดี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่อาจดำเนินการโดยคณะบุคคลในรูปของคณะกรรมการ เพื่อประโยชน์บางประการ เช่น ให้มีการพิจารณาคำขอหรือพิจารณาอุทธรณ์ต่าง ๆ อย่างรอบด้านจากผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ หรืออาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ซึ่งโดยทั่วไป กฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องจะบัญญัติกรอบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าวไว้ อย่างไรก็ตาม ในกฎหมายดังกล่าวบางฉบับอาจมิได้บัญญัติรายละเอียดในการแต่งตั้ง การดำรงตำแหน่ง หรือวิธีการดำเนินงานของคณะกรรมการไว้ หรือมีแต่ไม่เพียงพอ ในกรณีเช่นนี้สามารถนำบทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ตามมาตรา 75 – 84 มาปรับใช้เพื่อให้การดำเนินงานหรือการลงมติของคณะกรรมการมีความชอบธรรมและสอดคล้องกับมาตรฐานตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาทางปกครอง

3. คดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

พ.ร.บ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เป็นกฎหมายที่ออกมาดำเนินการในกรณีที่มีข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับหน่วยงานรัฐเกี่ยวกับการกระทำของเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือหน่วยงานภาครัฐในการปฏิบัติหน้าที่ ตามหลักการและกระบวนการทางกฎหมายที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้

ข้อพิพาทในคดีปกครองที่เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มักจะเกิดขึ้นในกรณีที่ประชาชนหรือองค์กรต่าง ๆ มีข้อร้องเรียนหรือฟ้องร้องหน่วยงานรัฐ เนื่องจากการกระทำหรือการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐนั้นไม่เป็นไปตามกระบวนการหรือไม่เป็นธรรม ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท เช่น

(1) การละเมิดสิทธิของประชาชน ตัวอย่างของข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิของประชาชน ได้แก่

- การปฏิเสธหรือเลื่อนการออกเอกสารหรือใบอนุญาตที่ประชาชนยื่นคำขอ
- การไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมายในการให้บริการแก่ประชาชน

(2) การเลือกปฏิบัติหรือไม่ให้การพิจารณาที่เป็นธรรม มีข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการที่หน่วยงานรัฐไม่ปฏิบัติตามหลักความเสมอภาค หรือเลือกปฏิบัติในกระบวนการตัดสินใจ ตัวอย่างเช่น

- การให้ผลการพิจารณาที่ไม่เป็นธรรมต่อบางกลุ่มหรือบุคคลในกรณีที่ต้องได้รับสิทธิในการเข้าถึงบริการจากหน่วยงานรัฐ
- การไม่ให้การพิจารณากรณีที่เกี่ยวข้องกับการอนุมัติสิทธิหรือใบอนุญาตตามที่กฎหมายกำหนด

(3) การไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือกระบวนการทางกฎหมาย

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐหรือหน่วยงานรัฐไม่ปฏิบัติตามระเบียบการหรือกระบวนการที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย เช่น

- การไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือวิธีการที่กำหนดในพระราชบัญญัติหรือประกาศราชการที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในคดีหรือกรณีต่าง ๆ

- การใช้ดุลยพินิจในทางที่ผิด เช่น การตัดสินใจที่ไม่เป็นไปตามข้อเท็จจริงหรือหลักการทางกฎหมาย

(4) กรณีที่หน่วยงานราชการไม่ดำเนินการตามคำร้อง

หากประชาชนหรือองค์กรร้องเรียนหรือยื่นคำขอให้หน่วยงานราชการดำเนินการบางอย่าง เช่น การขออนุญาต หรือการขอให้มีการตรวจสอบ แต่หน่วยงานราชการไม่ดำเนินการตามคำร้องนั้นในเวลาที่เหมาะสมหรือไม่ให้การพิจารณาอย่างครบถ้วน สามารถนำไปสู่การฟ้องคดีในศาลปกครองได้

ตัวอย่างคดีออกคำสั่งทางปกครองที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข

การออกคำสั่งทางปกครองที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสุขภาพ สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อมมักเกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลจากหน่วยงานรัฐเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะ และการคุ้มครองสุขภาพของประชาชน หรือการป้องกันมลพิษที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมของบุคคลหรือองค์กรต่างๆ

คดีที่เกี่ยวข้องกับการปิดสถานที่ที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรค

กรณีการออกคำสั่งปิดสถานประกอบการที่เป็นแหล่งแพร่ระบาด ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของโรคเชื้อไวรัส หรือโรคติดต่ออื่น ๆ หน่วยงานสาธารณสุข เช่น กรมควบคุมโรค หรือ กระทรวงสาธารณสุขอาจออกคำสั่งทางปกครองในการปิดสถานที่หรือกิจการที่มีความเสี่ยงสูงในการแพร่ระบาดของโรค เช่น สถานบันเทิง โรงงาน หรือสถานที่แออัด

1. ตัวอย่าง เมื่อกรมควบคุมโรคออกคำสั่งให้ปิดสถานที่แห่งหนึ่งที่พบการติดเชื้อจากโรคติดต่ออย่างรุนแรง ผู้ประกอบการอาจยื่นฟ้องคำสั่งดังกล่าวในศาล

ปกครอง เนื่องจากเห็นว่าเป็นการกระทำที่เกินขอบเขตหรือไม่เหมาะสม

2. การอ้างอิงกฎหมาย การออกคำสั่งเหล่านี้มักอ้างอิงกฎหมายเช่น พระราชบัญญัติการควบคุมโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 หรือ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เพื่อใช้ในการพิจารณาคำสั่งหรือการดำเนินการทางปกครอง

คดีเกี่ยวกับการสั่งห้ามจำหน่ายอาหารหรือยา

กรณีการสั่งห้ามจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่อาจเป็นอันตราย

ต่อสุขภาพ: เช่น การที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ออกคำสั่งห้ามจำหน่ายอาหารหรือยาที่ไม่มีมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด หรือผลิตภัณฑ์ที่มีสารอันตราย เช่น การห้ามจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่มีสารที่ห้ามใช้

1. ตัวอย่าง หากมีผู้ประกอบการฟ้องว่าไม่เห็นด้วยกับคำสั่งห้ามจำหน่ายสินค้า หรือยืนยันว่าไม่มีการละเมิดข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
2. การอ้างอิงกฎหมาย พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522, พ.ร.บ. ยา พ.ศ. 2510 พ.ร.บ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

2. ตัวอย่างคดีออกคำสั่งทางปกครองที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

กรณีการสั่งปิดโรงงานหรือห้ามดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษ เช่น กรณีที่กรมควบคุมมลพิษออกคำสั่งให้ปิดโรงงานหรือหยุดการดำเนินกิจกรรมที่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การปล่อยสารเคมีหรือขยะมูลฝอยลงสู่แม่น้ำ ลำคลอง หรืออากาศเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้

1. ตัวอย่าง โรงงานอาจยื่นฟ้องในกรณีที่คำสั่งปิดกิจการนั้นไม่เป็นธรรม หรือไม่ปฏิบัติตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนด
2. การอ้างอิงกฎหมาย: พ.ร.บ. มลพิษทางอากาศ พ.ศ. 2535 พ.ร.บ. การควบคุมมลพิษทางน้ำ พ.ศ. 2539, พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

คดีเกี่ยวกับการออกคำสั่งให้หยุดกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

กรณีการสั่งให้หยุดการใช้ที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติ:

เมื่อมีการใช้ที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การก่อสร้างอาคารในพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นเขตห้ามก่อสร้างเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม

1. ตัวอย่าง หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาจออกคำสั่งให้หยุดการก่อสร้างหรือการทำกิจกรรมที่เป็นอันตรายต่อทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า
2. การอ้างอิงกฎหมาย: พ.ร.บ. การป่าไม้ พ.ศ. 2484, พ.ร.บ. การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

3. การอ้างอิงกฎหมายในการออกคำสั่งทางปกครอง

การออกคำสั่งทางปกครองในกรณีเหล่านี้มักต้องอ้างอิงหลายกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการคุ้มครองสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และการควบคุมการกระทำต่าง ๆ เพื่อให้คำสั่งนั้นเป็นไปตามหลักการและกระบวนการที่กำหนดไว้ เช่น

1. คดีการละเมิดสิทธิของประชาชนในด้านสาธารณสุข
ในด้านสาธารณสุข การละเมิดสิทธิของประชาชนอาจเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้บริการตามที่ประชาชนควรได้รับตามกฎหมาย หรือการตัดสินใจที่ละเมิดสิทธิในการเข้าถึงบริการสุขภาพ เช่น การที่หน่วยงานปฏิเสธการให้การรักษาหรือการเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพที่สำคัญ

ตัวอย่าง การปฏิเสธการเข้าถึงการรักษาหรือการฉีดวัคซีน

กรณี ประชาชนบางรายที่มีสิทธิในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ แต่หน่วยงานหรือโรงพยาบาลรัฐปฏิเสธการให้บริการในบางกรณี เช่น การปฏิเสธการให้การรักษาหรือการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เช่น การเลือก

ปฏิบัติต่อประชาชนบางกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงจากโรคระบาด

1. **การฟ้องคดี** หากประชาชนรู้สึกว่าการกระทำดังกล่าวละเมิดสิทธิในการได้รับการรักษาหรือการคุ้มครองสุขภาพตามกฎหมาย ก็สามารถฟ้องร้องหน่วยงานรัฐในศาลปกครองได้
2. การอ้างอิงกฎหมาย: พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่รับรองสิทธิในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลและสิทธิสุขภาพ

2. คดีการละเมิดสิทธิของประชาชนในด้านสิ่งแวดล้อม
ในด้านสิ่งแวดล้อม การละเมิดสิทธิของประชาชนอาจเกิดจากการกระทำของหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุญาตให้ดำเนินการที่ทำลายสิ่งแวดล้อมโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของประชาชน

ตัวอย่าง การออกคำสั่งให้ดำเนินกิจกรรมที่ทำลายสิ่งแวดล้อม

กรณี ประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้กับโรงงานหรือกิจการที่มีการปล่อยมลพิษหรือสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ อาจได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐที่อนุญาตให้ดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การออกใบอนุญาตให้ก่อสร้างโรงงานในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงต่อมลพิษทางอากาศหรือน้ำ

1. **การฟ้องคดี** หากประชาชนหรือกลุ่มชุมชนได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิในสิ่งแวดล้อม สามารถ

ฟ้องร้องการกระทำของหน่วยงานรัฐในศาลปกครองเพื่อให้ยกเลิกคำสั่งหรือคำตัดสินที่อนุญาตให้ดำเนินกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. การอ้างอิงกฎหมาย: พ.ร.บ. มลพิษทางอากาศ พ.ศ. 2535 พ.ร.บ. การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เพื่ออ้างถึงสิทธิในการได้รับสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัยจากการกระทำของหน่วยงานรัฐ

3. คดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิของประชาชนในด้านการคุ้มครองสิทธิในพื้นที่สาธารณะ

ในบางกรณี เจ้าหน้าที่รัฐหรือหน่วยงานรัฐอาจออกคำสั่งจำกัดสิทธิในการใช้พื้นที่สาธารณะหรือการเข้าใช้งานสถานที่บางแห่งโดยไม่มีเหตุผลที่ชัดเจนหรือเหมาะสม

ตัวอย่าง การห้ามใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ

กรณี หากหน่วยงานท้องถิ่นออกคำสั่งห้ามประชาชนใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อการออกกำลังกายหรือการดูแลสุขภาพ เช่น การปิดสวนสาธารณะในช่วงเวลาที่เหมาะสมโดยไม่มีเหตุผลที่เหมาะสมและถูกต้องตามกฎหมาย

1. **การฟ้องคดี** ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งดังกล่าวสามารถยื่นฟ้องในศาลปกครองให้ยกเลิกคำสั่งหรือทบทวนการตัดสินใจที่ไม่เป็นธรรม
2. การอ้างอิงกฎหมาย: พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 พ.ร.บ. วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

เอกสารอ้างอิง (ภาษาอังกฤษ)

Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560

Administrative Procedure Act B.E. 2539

National Health Act B.E. 2550

Air Pollution Act B.E. 2535

Environmental Conservation and Restoration Act B.E. 2535

วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2567

Communicable Disease Control Act B.E. 2558

National Health Act B.E. 2550

Food Act B.E. 2522